

[T] **TIEN JAAR SURINAME IN DE NEDERLANDSE
TAALUNIE**

Suriname, een conglomeraat van meer dan twintig talen¹ met het Nederlands als officiële taal vanaf 1667 en dé onderwijstaal vanaf de instelling van de Leerplicht in 1876, ging in 2004 een associatie-overeenkomst aan met de Nederlandse Taalunie. Suriname had van meet af aan gesteld alleen in die projecten te participeren die voor haar relevant en uitvoerbaar zijn. In januari 2015 bestond de samenwerking tien jaar. Tijd om een balans op te maken.

Bij de Taalunie toen stond niet de taal, maar de taalgebruiker centraal². De unie ging uit van drie variëteiten: van Nederland, van Vlaanderen en van Suriname, het Surinaams-Nederlands (SN). Gelijkwaardige variëteiten met eigen kenmerken, maar wel één taal. De centrale vraag was hoe zij de taalgebruiker van het Nederlands in Suriname zo goed mogelijk kon ondersteunen, zodat het SN zijn kleur zou behouden, maar ook verstaanbaar zou blijven voor andere Nederlandstalige sprekers. Onderzoek zou daarom gedaan worden naar het SN. De nieuwe spelling zou ingevoerd worden, SN-woorden zouden opgenomen kunnen worden in woordenboeken en Suriname zou betrokken worden bij activiteiten, zoals de Inktaap, een literaire jongerenprijs.

Het startsein voor de samenwerking gaf de president van Suriname, R.R.Venetiaan, met de opening van het congres 'Onderwijs in en van het Nederlands' in januari 2005. De Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Maria van der Hoeven en de Vlaamse gewezen minister van Cultuur, Paul Van Grembergen, waren hierbij aanwezig. De president zette de toon van zijn toespraak met *hebban olla vogala nestas hagunnan hinase hic enda thu* en stelde dat zeven eeuwen later Nederlands de officiële taal van Suriname werd en dat nog enige generaties zo zou blijven.

Op het congres hebben deelnemers uit alle onderwijsgeledingen gediscussieerd over het onderwijs Nederlands en de knelpunten aangegeven. Als vervolg hierop werd een Taalunie Onderwijs Platform Suriname opgericht, waaruit een werkgroep Meertaligheid voortkwam, die veldwerk gedaan heeft voor het onderzoek *Meertaligheid in het*

Onderwijs in Suriname, een opdracht aan de Universiteit van Tilburg. Het officiële rapport – een uitstekend onderzoek – verscheen echter jaren te laat, in 2012. Bij de genoemde jaartallen in het rapport werden toen al vraagtekens geplaatst. Ook een beloofde brochure (Kroon&Yagmur, 2013:37³) is niet verschenen. Het rapport is te lezen op: <http://taalunieversum.org/publicaties/meertaligheid-het-onderwijs-suriname>.

In de week na het congres barstte een discussie los. De officiële taal is een onderwerp dat iedereen raakt. Met de associatieovereenkomst maakte de regering de keuze voor Nederlands, terwijl bij delen van de samenleving de roep om het Engels sterk was. Mensen gingen eraan voorbij dat het Surinaams-Nederlands steeds meer moedertaal is. In de taaltoekomst van Suriname zal het Engels zeker een rol spelen. In een samenleving met meer dan twintig talen, die elk hun eigen domeinen hebben, kunnen er altijd meer talen bijkomen. Het Nederlands zal vooralsnog de belangrijkste taal blijven en Surinames lidmaatschap van de Taalunie heeft die positie alleen maar versterkt. Uit discussies in de media kwamen twee opvattingen naar voren: Nederlands is de taal van de kolonisator en Surinaams-Nederlands de taal van Suriname. Dat werd onderstreept toen in 2011 uit consultaties⁴ bleek dat de positie van het Surinaams-Nederlands nauwelijks nog ter discussie stond.

In oktober 2005 werden ongeveer vijfhonderd typisch Surinaamse woorden opgenomen in *Het Groene Boekje*, een selectie van het Instituut voor Lexicologie (Leiden). Volgens de Vlaamse lexicoloog Jeannine Beeken bleken veel typische SN-woorden ook Belgisch-Nederlandse woorden te zijn. Schertsend zei ze toen dat Suriname Vlaanderen kwam ondersteunen en gaf de volgende voorbeelden: bavet (slabbetje), zwager (schoonbroer), meubelmaker (schrijnwerker), opbrengen (opvoeden), valies (koffer) en toespis (broodbeleg). Voorbeelden van woorden met een andere betekenis in Suriname: fan (ventilator), papaja (ligmat), fokken (vervelend doen), kasteel (schooier). In 2005 was Suriname niet betrokken bij de keuze. Voor de Van Dale van 2015 is dat wel het geval. Een klankbordgroep zal de keuze van typische Surinaams-Nederlandse woorden moeten waarborgen. Het staatsbesluit voor de spelling van 2005 is om verschillende redenen nog

niet van kracht, maar in de praktijk wordt deze spelling op alle niveaus in het onderwijs, bij de overheid en door de schrijvende pers gebruikt.

Vanaf het begin is meegedaan met de Inktaap, maar er was een identificatieprobleem, jongeren vonden de boeken vaak saai. In 2010 niet: Robert Vuijsje won overweldigend met *Alleen maar nette mensen*. Hilde Neus, literatuurdocent van het Instituut voor de Opleiding van Leraren (IOL), hield op de eerste Caranconferentie (Caraïbisch Platform voor de Neerlandistiek) op Aruba een pleidooi voor opname van een Caraïbisch boek. Daar was de Taalunie eerst niet gelukkig mee, maar het voorstel is toch geaccepteerd en vanaf 2013 overgenomen.

De opleiding Nederlands van het IOL ontvangt jaarlijks (vanaf 1998) een subsidie van de Taalunie. Deze wordt voornamelijk gebruikt voor de aanschaf van boeken en soms voor een gastdocentschap. De Taalunie heeft in april 2014 voor de masteropleiding Nederlandse Taal en Cultuur ook een startsubsidie verstrekt.

Lerarenopleiders van het IOL (2) en de pedagogische academies (4) hebben in 2009 een werkbezoek gebracht aan Nederland en Vlaanderen. Hun ervaringen hebben ze gedeeld via: http://taalunieversum.org/archief/suriname/werkbezoek_docenten/.

Hiernaast verleent de Taalunie regelmatig financiële ondersteuning voor onder meer literatuur- en taalactiviteiten, zoals de tweejaarlijkse Caranconferenties. Hoewel de Taalunie projecten met betrekking tot Suriname binnen en buiten Suriname subsidieert, blijkt bij navraag Suriname, i.c. de projectmedewerker van de Taalunie, hier meestal niet van op de hoogte te zijn. Het zou juist zijn als dat in de toekomst wel gebeurde, zodat Suriname weet wat in zijn naam gebeurt.

Als laatste kan de zichtbaarheid van de Taalunie genoemd worden. Overeengekomen was dat Suriname de kosten voor huisvesting en de projectmedewerker op zich zou nemen. Ruimte was gereserveerd op het Universiteitscomplex bij het IOL. De eerste projectmedewerker heeft de ruimte aangekleed, maar er nooit gebruik van gemaakt. Voor de taalgebruiker was slechts een telefoonnummer beschikbaar en contacten konden (nog steeds) via Taalunie Nederland gelegd worden, wat resulteerde in een slechte zichtbaarheid. Twee

Robert Vuijsje leest in Suriname voor uit zijn roman *Alleen maar nette mensen*, die in 2010 de Inktap won, een literaire prijs die wordt uitgereikt door scholieren uit Nederland, Vlaanderen, Suriname en Curaçao. De Inktap wordt gesteund door de Taalunie.

jaar lang heeft deze ruimte opengestaan. Na vertrek van deze medewerker heeft de Taalunie niet de kans gegrepen haar zichtbaarheid te vergroten.

De hierboven genoemde activiteiten zullen belangrijk blijven. Immers, nu behoren Curaçao, Aruba en Sint-Maarten ook tot de landen met het Nederlands als officiële taal. Voor de taaltoekomst van het Nederlandstalige Caraïbische gebied – alle landen hebben een meertalige bevolking – is het in relatie tot hun kleinschaligheid belangrijk dat hun Nederlands verstaanbaar blijft voor het Nederlandstalige gebied in Europa vanwege de banden die er zijn en die zich alleen maar uitbreiden. Voor het Surinaamse onderwijs betekent het ook een goede samenwerking met Vlaamse en Nederlandse universiteiten, hogescholen, gemeenten en overheden, waardoor het Nederlands heel belangrijk blijft.

Als we tot slot de relatie tussen Suriname en de Taalunie bekijken, kan vastgesteld worden dat door de associatieovereenkomst de Surinaamse stem vooral geldt voor aan het land gerelateerde zaken, wat niet zal veranderen. De overheid voert haar eigen onderwijs- en taalbeleid en daarnaast zal de bijdrage van de Taalunie van belang blijven. Wat zeker wel moet veranderen, is de zichtbaarheid van de Taalunie, zodat taalgebruikers, om wie het uiteindelijk gaat, weten waar ze terecht kunnen met hun vragen en suggesties. Nu de Taalunie van plan is

meer vraaggestuurd te werken, opent dat nieuwe perspectieven op allerlei gebieden.

LILA GOBARDHAN-RAMBOCUS

Noten

- (1) Suriname was een plantagekolonie, die in stand gehouden werd door de arbeid van slaven. Al voor de Emancipatie (1863) kwamen eerst Chinese contractarbeiders (1853) en later op grote schaal Hindostaanse (1873) uit Brits-Indië en Javaanse (1890) uit Java, in Nederlands-Indië. Toch ging de plantagelandbouw ten onder en nakomelingen van slaven en immigranten (nog meer groepen dan de hier genoemde) zijn de blijvende bevolking van Suriname geworden.
- (2) Als voorzitter van de Surinaamse voorbereidingscommissie uit 2003 was ik nauw betrokken bij de totstandkoming van de overeenkomst.
- (3) In een artikel in *OSO*, tijdschrift voor Surinamistiek en het Caraïbisch gebied, kondigde de auteurs deze publicatie aan.
- (4) In maart 2011 stelde de minister van Onderwijs een adviescommissie in die voorbereidend werk gedaan heeft voor de instelling van een Taalraad en de aanname van een Taalwet.